

Lopend *Vuur*

Onverhard wandelen

Thema: Grensoverschrijdend wandelen

Verkennen van Zuid-Holland

Gelderse lobby voor behoud
van veren

Oplossing in zicht voor
Nabo Bodegraven?

Van de redactie

Soms is het goed je comfortzone te verlaten en 'grensverleggend' te denken. Dit nummer laat de redactie de landsgrenzen een keer voor wat ze zijn. Door bijvoorbeeld een LAW/GR die hier bij de Noordzee start verder te volgen naar het zonnige zuiden of door het water over te steken om de wandelmogelijkheden in het Verenigd Koninkrijk te verkennen.

Rob Franssen vertelt over zijn ervaringen die hij langs de GR 5, tussen Hoek van Holland en Nice, heeft opgedaan. Arie de Jong deelt met de lezer zijn voorliefde voor wandelen in Groot-Brittannië. Constance Kemperman gaat op pad langs de oostgrens van Nederland. In haar artikel volgt Alice Drenthe de loop van de Geul, passeert daarbij veelvuldig de grens en doet zelfs het vroegere staatje Moresnet aan. Nico Vlasveld beschrijft hoe een coalitie van belangengroepen in Gelderland zich sterk maakt voor behoud van pontveren in de provincie. In deel 3 van Wandelen in Zuid-Holland verkent Jos van der Heide de regio's De Waarden, de Rijnmond en de Eilanden, aan de hand van de coronajuwelen van Jaap Mels. Kijk ook eens op <tevoet.nl>, de website van de vereniging. Je vindt er actuele nieuwsberichten en in de agenda meer informatie over geplande Odewandelingen.

Weer veel lees- en wandelplezier gewenst!

Oproep aan gebruikers van wandelrouteplanners

De redactie wil vanaf het volgende nummer over ervaringen met wandelrouteplanners berichten. Maak je bij het voorbereiden van een wandeling of tijdens het lopen van een route gebruik van een digitale routeplanner of wandelapp? Waarom is juist deze planner of wandelapp jouw favoriet en hoe gebruik je deze in de praktijk? De redactie nodigt je graag uit je ervaringen met de lezers van Lopend Vuur te delen. Schrijf je ervaringen op of meld je voor een interview. De redactie maakt er dan een mooi stuk van. Aanmelden via <redactielopendvuur@tevoet.nl>.

Colofon

Lopend Vuur is het ledenblad van de vereniging TeVoet. Het verschijnt drie maal per jaar.

Jaargang 29 • nummer 1 • april 2023

Redactie

Alice Drenthe, Els Harinck, Arie de Jong, Constance Kemperman en Jan Rijnsburger. Verder werkten aan dit nummer mee: Nico van Delft, Rob Franssen, Renée van der Haar, Jos van der Heide, Eeffien Huizing, Berry van Iersel, Jeroen Jacobse, Jaap Mels, Frans Meijdam, Bertie Schonk, Els Sips, Ria Snoek, Nico Vlasveld en Henk Zandvoort. Reacties en bijdragen kunnen worden gezonden naar: redactielopendvuur@tevoet.nl

Vereniging

TeVoet ziet zichzelf als de vereniging van hoeders van het onverharde pad. TeVoet behartigt in Nederland al ruim 25 jaar de belangen van de recreatieve wandelaar en zet zich in voor behoud, verbetering en uitbreiding van onverharde paden. TeVoet streeft naar een wandelinfrastructuur die goed toegankelijk en bewegwijzerd is en die de mogelijkheid biedt cultuurhistorische en landschappelijke waarden te beleven. De vereniging staat ten dienste van de leden, die vooral lokaal en regionaal als vrijwilligers actief zijn.

Lidmaatschap

Voor het aanmelden van nieuwe leden en voor verhuisberichten: Ledenadministratie TeVoet, Antwoordnummer 47, 3350 VB Papendrecht (postzegel niet nodig), ledenadministratie@tevoet.nl. Bankrekening NL49INGB0000372685 ten name van TeVoet. Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt € 17,50 per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 december schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie. Elke opzegging wordt bevestigd. Is de bevestiging niet binnen twee weken door de opzegger ontvangen dan is de opzegging niet bij TeVoet terecht gekomen. TeVoet is erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Bestuur

Jeroen Jacobse (voorzitter@tevoet.nl)
Vacature (secretaris@tevoet.nl)
Nico van Delft (penningmeester@tevoet.nl)
Jan Rijnsburger (bestuurslid2@tevoet.nl)
Ineke Thierauf (bestuurslid1@tevoet.nl)

Regiocontactpersonen

Contactinformatie van de regiocontactpersonen is te vinden op de website van TeVoet <www.tevoet.nl> Vereniging > Regio's

Vormgeving en druk

Obreen Media, Hendrik-Ido-Ambacht
Het volgende nummer van Lopend Vuur verschijnt in september 2023. Inleveren van kopij vóór 1 augustus 2023 bij: redactielopendvuur@tevoet.nl

Foto omslag: Veerpont bij Opheusden,
Nico Vlasveld

Inhoud

jaargang 29 • nummer 1 • april 2023

- 2 Van de redactie
- 4 Van het bestuur
- 5 Nieuwjaarswandeling bij Hilversum
- 6 Met de GR 5 naar het zuiden
- 8 Wandelen in Groot-Brittannië
- 10 Langs de grens over het Noaberpad
- 12 Op pad langs de Geul
- 14 Acties voor de veren in Gelderland
- 15 De paden op ...
- 16 Wandelen in Zuid-Holland (3)
- 18 Bewandelbaar landschap
- 19 Regionieuws

Van het bestuur

Het bestuur is verheugd dat twee mensen onze gelederen komen versterken. Zij introduceren zich zelf.

Even voorstellen: Ria Snoek

Na 45 jaar in de verpleging, waarvan de laatste 35 jaar als wijkverpleegkundige in Leiden, heb ik geen betaald werk meer. Ik ben dol op fietsen en wandelen en doe veel vrijwilligerswerk. Dat geeft voldoening. Bij Nivon Leiden ben ik een van de wandelbegeleiders. En uiteraard heb ik de website

van TeVoet onder de aandacht gebracht bij de collega begeleiders. Toen ik een aantal jaren geleden een flyer van TeVoet tegenkwam, werd ik meteen lid. Na een oproep in Lopend Vuur heb ik aangeboden het bestuur te ondersteunen. Op mijn verzoek maak ik geen deel uit van het bestuur maar zal ik fungeren als bestuursassistent.

Even voorstellen: Berry van Iersel

Buiten zijn deed en doet me goed. Met heel wat wandel- en fietsavonturen binnen en buiten Nederland achter me trek ik dat meest natuurlijke verblijf in dat buiten zijn me erg aan. In het dichtbevolkte Nederland is dat het kunnen wandelen over onverharde paden. TeVoet zet zich in voor het behoud en uitbreiden daarvan, en daar wil ik mijn steentje graag aan bijdragen.

Toen men mij na een TeVoet Odewandeling vroeg of ik binnen het bestuur de vacature van secretaris zou willen invullen, heb ik na rijp beraad besloten om aan die oproep gehoor te geven. Na 42 woelige en stormachtige jaren in het onderwijs, is dit een bescheiden poging mijnerzijds om rustiger vaarwateren (lees o.a. onverharde wandelpaden) voor anderen mede mogelijk te maken en te helpen bevorderen.

Contributie 2023

Ca. 70 leden hebben geen incassomachtiging afgegeven. Een aantal ervan heeft principiële bezwaren. Evenals afgelopen jaren is het moeizaam om de verschuldigde contributie te ontvangen. Soms moeten er zelfs twee herinneringen en een aanmaning worden

verstuurd. Op het moment van schrijven zijn er nog drie leden die niet betaald hebben. Deze werkwijze kost de penningmeester veel werk en tijd die hij beter kan gebruiken. Daarom het verzoek aan leden die nog geen incassomachtiging afgegeven hebben om dat alsnog te doen. Een incassomachtiging kan worden aangevraagd via <penningmeester@tevoet.nl>.

Krijg je nog steeds alle informatie via de brievenbus en heb je wel een e-mailadres? Dan ontvangt de ledenadministratie dat laatste graag, evenals een wijziging van het e-mailadres, via <ledenadministratie@tevoet.nl>.

Ledenwerving

Voor ledenwerving is het mogelijk om extra exemplaren van Lopend Vuur of flyers aan te vragen. Extra nummers voor september of december graag aanvragen voor de 1e van de betreffende maand. TeVoet staat zaterdag 3 juni met een kraam in Alblasterdam op de Beter naar Buiten fair van Antilope Outdoor. Wil je die dag een handje helpen in de kraam? Ook dan graag je reactie via <ledenadministratie@tevoet.nl>.

Nico van Delft, penningmeester en ledenadministrateur

OPROEP:

wie gaat helpen bij het werven van nieuwe leden?

Op de ALV presenteert het bestuur een Plan ledenwerving: TeVoet op weg naar 2025. Het plan motiveert waarom ledengroei nodig is en welke de streefdoelen zijn. Het bestuur wil deze doelen realiseren via een Actieplan (op ledenwerving gerichte acties) en door vorming van een Taakgroep ledenwerving (om deze acties uit te voeren). Het plan zal eerder een succes worden als het bestuur in samenwerking met een groep enthousiaste leden daaraan kan werken. Het bestuur vraagt mensen die een klus op het gebied van ledenwerving willen doen zich te melden. Ook komt het bestuur graag in contact met iemand die de uitvoering van het Actieplan gaat coördineren. Je kunt bij de stukken voor de ALV van 22 april het volledige document vinden, inclusief het Actieplan (met de specifieke klussen op het gebied van ledenwerving).

Wil je wel helpen met ledenwerving of ben je bereid om als coördinator het Actieplan aan te jagen? Mail dan svp. naar <bestuursassistent@tevoet.nl>

Op zoek naar een boeiend cadeau?

Geen idee wat je dit keer je partner, familielid of vriend(in) cadeau kunt geven? Doe een jaarlidmaatschap van TeVoet cadeau voor maar € 12,50. Stuur een mail met de gegevens van de ontvanger naar <ledenadministratie@tevoet.nl>. Hij of zij is daarna een jaar lid van de vereniging en ontvangt de volgende drie nummers van Lopend Vuur.

Zaterdag 21 januari 2023, Nieuwjaarswandeling TeVoet. Ik heb er zin in. Start bij station Hilversum Mediapark. Tot mijn vreugde en verrassing ligt er sneeuw! De tweede verrassing is een grote groep TeVoet'ers - meer dan dertig! - met veel bekenden. Meteen in de sneeuw een foto van de groep.

Renée van der Haar heeft samen met Jeroen Jacobse het Voetstappenpad (VSP) gekozen. Het pad (25 km) loopt om Hilversum heen. We nemen de oostelijke route naar Hollandsche Rading - 17 km. Het VSP is een historische wandelroute aangelegd in 1938 - om het Gooi aantrekkelijker te maken voor toeristen. Een ongebaand bewegwijzerd pad waarop de wandelaar het gevoel zou hebben "door bosch en heide te zwerven"(1). TeVoet'ers *avant la lettre*.

Het eerste deel van de wandeling gaat over de Wester- en Zuiderheide, op en langs de Gooise stuwwal - de noordelijke uitloper van de Utrechtse Heuvelrug. De stuwwal is ontstaan aan het einde van de voorlaatste ijstijd - het Saliën - 130.000 jaar geleden. Het ijs bracht veel zwerfstenen mee. Het Geologisch museum Hofland in Laren heeft een zwerfstenen tuin en meer. In 2006 heeft de stuwwal de status van Aardkundig Monument gekregen.

In de laatste ijstijd - het Weichselien - woei er een straffe westenwind die veel zand van de toen drooggevallen Noordzeebodem meevoerde. De stuwwal vertraagde de poolwind waardoor die met een dik pakket zand bedekt raakte.

Al vroeg vestigden zich hier mensen. Er zijn meerdere grafheuvels waarin urnen zijn gevonden die teruggaan tot 2000 v. Chr. Door het omhakken van bomen voor brandhout, begrazing door schapen en door afplaggen ontstonden de karakteristieke stuifzanden. Na de introductie van kunstmest transformeerde het heidelandschap snel in bos. Bruine Schotse Hooglanders houden de Westerheide open - witte Charolais runderen de Zuiderheide. Die laatste zien we vlakbij onze lunch plek - Theehuis 't Bluk. Laarder mannen hakten hier het verzamelde hout klein op een oude boomstronk - een hakblok - op zijn Larens 't bluk.

Vanaf 't Bluk gaan we zuidwaarts en passeren op de Zuiderheide de Oude Postweg. Tussen 1664 en 1828

vervoerde de Postkoets vracht en documenten van Duitsland via Amersfoort naar Naarden, om met de trekschuit naar Amsterdam te worden gebracht. Ook de troepen van Napoleon hebben hier de laarzen in het zand gezet - zo'n geschiedenis geeft toch een speciaal gevoel. Een tijdje later duiken we het bos in en zien we tussen de bomen door het Laarder Wasmeer liggen. Vroeger waste men er de schapen. De glooiing in het landschap maakt dat (riool-)water naar deze lagergelegen plek stroomt. Ook industrie aan de rand van Hilversum loosde er zijn afvalwater. De grond en het water raakten sterk vervuild. Begin 21ste eeuw heeft men het gebied gesaneerd - vrij laat dus. Het gebied direct om het nu vrijwel drooggevallen meer is (nog steeds) afgezet. Wij vervolgen het pad, passeren de A27 en kruisen de spoorlijn Hilversum - Baarn. Het pad loopt hier enkele km's kaarsrecht richting Hollandsche Rading ('rading' betekent 'grens'). Het is de historische grens tussen 't Sticht (Utrecht) en Graafschap Holland - overeengekomen bij de vrede tussen Graaf Willem V en Bisschop Jan van Arkel in 1356 en is nog steeds provinciegrens!

We volgen links en rechts van het 'grenspad' kleine paadjes om het spannender te maken. Allemaal bos - geen heide meer. De sneeuw is aan het verdwijnen. In dit gebied liggen meerdere vennen al of niet vervuild. Aan onze rechterhand zien we het Hilversumse Wasmeer. En dan zijn we ineens in Hollandsche Rading - een groepje huizen in de gemeente De Bilt. Het station danken we aan de familie Hooier die in 1874 alleen grond wilde afstaan voor de spoorlijn Utrecht - Hilversum als er minstens 100 jaar een stationnetje zou zijn. Lang genoeg om daarna te mogen blijven.

Bij café Moeke heffen wij het glas en proosten op TeVoet. Het smaakt naar meer - meer TeVoet wandelingen, bedoel ik. Bedankt Renée en Jeroen - goed gekozen!

Bertie Schonk, tekst en foto's

Bron: www.natuurwegwijzer.nl>route>voetstappenpad

Langs de GR5

Op weg naar het zonnige zuiden!

Nederland kent een mooi net van hele aardige wandelroutes. Het lijkt mij, dat dit voor de lezer van Lopend Vuur geen verdere uitleg behoeft. Zowel voor een klein ommetje als voor langere, doorgaande wandelingen kunnen we in eigen land goed uit de voeten. Het mooie is, dat men dit in elke land in Europa kan zeggen. En nòg mooier, dat er een Europese koepelorganisatie is, de *European Ramblers' Association* (ERA), welke veel van die landelijke routes aaneengesmeed heeft tot (hele) lange Europese routes. Het zijn er twaalf. Ze staan allemaal op de website www.era-ewv-ferp.com > 'walking' > 'E-paths'. Vier ervan maken in Nederland gebruik van onze nationale wandelpaden. De E11 bijvoorbeeld gaat over de LAW3, het Marskramerpad. De E8 maakt gebruik van de LAW6, Grote Rivierenpad, en de E9 volgt het gehele Nederlandse Kustpad LAW5, vanaf Nieuweschans in Groningen tot Sluis in Zeeuws Vlaanderen. Uniek is in Hoek van Holland het enige stukje wandeltracé in Europa, waar drie Europese routes samen gaan!

De meest tot de verbeelding sprekende route is in mijn ogen de E2, die op het Europese vasteland in zijn geheel door de GR5 gevormd wordt. De GR5, in wandelkringen een 'beroemd' pad, die de Noordzee met de Middellandse Zee verbindt. De zon tegemoet! Als je van noord naar zuid loopt, uiteraard. De route is bovendien mooi en zeer afwisselend, zeker voor de inwoners van de Lage Landen. Al veertig jaar kan er van dit pad gebruik worden gemaakt. Als er één pad is, waar je gewoon een stuk van gedaan moet hebben, dan is dat de GR5. Waarom dat zo?

Kasteel Vianden

De route

De GR5 begint in Hoek van Holland, op een steenworp afstand van het zoute Noordzeewater. Van daar loopt de route door plat en laag polderland, via duinen en een paar imposante kunstwerken van de Deltawerken naar Bergen op Zoom. Die stad heeft nog een gaaf middeleeuws centrum met mooie huizen en een gezellige Grote Markt. Je loopt dwars door het 15e eeuwse Markiezenhof. Na Bergen op Zoom passeer je de grens met België en kom je in het zanderige gebied terecht van de Kempen. Daar begint het een beetje te heuvelen. Nederland wordt daarna bij de Pietersberg nog even aangedaan en dan begint het heuvelen pas echt: de bosrijke Ardennen. Dat blijft zo tot in Luxemburg en daarna ga je in Frankrijk verder via de wat vlakkere Lorraine. Vervolgens komen de Vogezen in zicht. Met hoge bulten tot wel 1400 m en daar ga je in zuidelijke richting allemaal overheen of erlangs. Zo kom je vanzelf in de Jura terecht en daar doe je al die stijgingen en afdalingen nog eens dunnetjes over. Tot over 1400 m. De GR5 eindigt daar bij het Zwitserse Nyon aan het Meer van Genève.

Is het dan afgelopen met de route? Welnee! Aan de overkant van het meer lonken de bergen van de Alpen en de Franse 'La Grande Traversée' brengt je via Les Houches bij de Mont Blanc, Modane, Briançon en Château-Queyras uiteindelijk tot Nice, waar de GR5 bij de Promenade des Anglais aankomt bij het zoute water van de Middellandse Zee. Dit deel van de route gaat flink op en neer, elke keer weer een stukje hoger. Met steeds mooiere vergezichten!

Er staat nergens geschreven, dat deze route in één keer gelopen moet worden. Natuurlijk mag en kan je dat doen, maar houd er dan wel rekening mee dat het hele traject 2200 km lang is en dat je met het stuk door de Alpen pas kan beginnen na 1 juli, omdat er in juni nog veel sneeuw kan liggen op de te nemen alpenpassen. Wetende, dat je dan al 65 dagen op pad geweest moet zijn als je aankomt in de Alpen, zou je dus niet vóór 1 mei vanuit Hoek van Holland moeten vertrekken. Ga er maar van uit, dat je na 100 dagen pas aankomt in Nice. Een enkeling zal dit doen, maar de meeste wandelaars hakken de hele route gewoon in behapbare stukken als ze de totale route willen lopen, of ze doen er zomaar een stuk van.

GR5 na Olne

De logistiek

Je bent voor het begin- en eindplaatsen van je etappes aangewezen op treinen en bussen. Met dank aan de Franse spoorwegen en de busfirma Flixbus is dat prima te doen. Beetje puzzelen en des te beter als je telkens een aantal dagen of weken achter elkaar loopt. Hoe zit het met overnachtingen? Wel, er zijn genoeg slaapgelegenheden op of in de buurt van de GR5, die je daarvoor kunt gebruiken. Raadpleeg, ook voor andere praktische zaken zoals eten en drinken, de website www.degr5telijf.nl. Wil je maximale vrijheid hebben om zelf te bepalen waar je tijdens je tocht slaapt, dan zal je gewoon je tentje moeten meenemen en doe er dan ook maar een kooktoestel met een pannetje bij, dan gaat dat voor 100% lukken. Het helpt - en in een gerespecteerd blad als Lopend Vuur mag je dit niet te hard zeggen - als je zelf niet vies bent van wildkamperen. In Nederland en in het Vlaamse gedeelte van België kan dat nauwelijks, maar je vindt genoeg minicampings bij de boer om dit op te vangen. Op de rest van de route is wildkamperen praktisch gezien goed te doen.

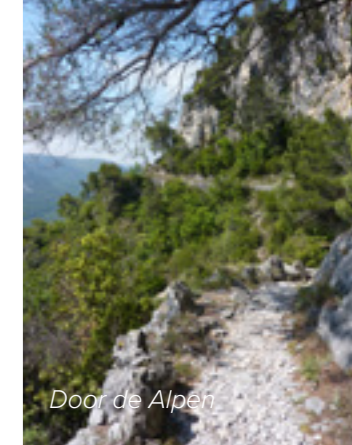

Eisen aan de wandelaar

Het spreekt voor zich dat een beetje conditie wel een noodzaak is. Niet alleen voor de route in de Alpen. Iedereen kijkt altijd op tegen de beklimmingen in de Alpen, maar in het noordelijke gedeelte van Luxemburg wordt elke dag evenveel geklommen en afgedaald. Aangekomen op een hooggelegen punt na een beklimming wacht er altijd een beloning! Is het niet bij mooi weer het uitzicht vanaf dat punt, dan is het in mindere weersomstandigheden de voldoening om die mooie klim gedaan te hebben. Om de juiste route te vinden zijn er goede wandelgidsen te verkrijgen. Die staan allemaal vermeld op de eerdergenoemde website 'degr5telijf'. In het veld zijn de witrode markeringen je leidraad en zal je geregeld de blauwe bordjes met gele 'E2' tegenkomen, want het is immers de Europese route no. 2. Alleen in Luxemburg zal je die witrode streepjes missen en in de Vogezen zal je het moeten doen met alléén het rode streepje.

Mijn eigen ervaring

Zelf heb ik de hele route al helemaal gelopen. Dat was in een tijd, dat ik bij Scouting actief scoutingleider was van een speltak explorers (leeftijd 14/18 jaar). Tijdens negen zomerkampen trokken we met rugzak en tent wildkamperend elk jaar een stuk verder, van het begin in Hoek van Holland tot aan het eindpunt Nice. Bij Scouting bepalen idealiter de jeugdleden van een explorer-groep zelf het programma en zeker dat van een zomerkamp. Dat gaf nooit discussie: elk jaar koos men weer voor een volgend stuk van de GR5. Ergo: de jongens die er vanwege de leeftijd af moesten, wilden elke keer graag mee om verder te wandelen op de GR5. Het had tot gevolg dat op het laatste stuk de groep meer dan verdubbeld was! Daarna heb ik later in mijn eentje grote stukken van de GR5 voor een tweede en soms zelfs voor een derde keer gelopen.

Door de Alpen

De Middellandse Zee bij Nice

Dus waarom nog langer gewacht? Plan een stuk GR5 in je wandelagenda en het zou me niet verbazen als je na een stuk wandelen op die mooie route verslingerd aan de GR5 raakt. Veel wandelplezier!

Rob Franssen, tekst en foto's

Wie is Rob Franssen?

Rob woont in Bergen op Zoom, is actief lid op landelijk niveau van Scouting Nederland en was jarenlang bestuurslid (secretaris) van stichting Wandelnet. Daarnaast tevens als Nederlands bestuurslid lid van het presidium van de *European Rambler's Association*. ERA is een parapluorganisatie van ruim 60 nationale wandelorganisaties uit 35 Europese landen.

Wandelen in Groot-Brittannië

Een waar genoeg

Wie graag wandelt in Nederland, zal ook graag wandelen over de grens. Wandelen in Groot-Brittannië geeft veel genoeg. Graag vertel ik daar wat over, misschien als inspiratiebron voor wie die richting niet eerder opging. Elk jaar, al decennia, breng ik de zomervakantie door in Engeland, Schotland of Wales. Soms ook in voorjaar of najaar, en dan is het meestal ook goed te doen. Het weer is nu eenmaal een factor voor een plezierige wandeling. Om een kustwandeling te maken bij straffe wind, regenvlagen en kou, daar moet je van houden.

Wat maakt wandelen in Groot-Brittannië bijzonder?

Bijna overal op het eiland zijn er wandelpaden en nagenoeg allemaal onverhard. Van oudsher wandelen Britten. In de meeste streken is het ongeschikt om te fietsen, gevaarlijk bovendien omdat bijna overal de inrichting van de wegen niet is afgestemd op fietsers. Wie een frisse neus wil halen of wat wil bewegen gaat wandelen. Omdat dit altijd al zo geweest is, zijn er overal wandelpaden.

Bijzonder is dat veel van die paden over boerenland lopen. Soms aan de rand van een weiland of akker, maar het pad kan er ook dwars overheen lopen. Hoe vaak heb ik niet gelopen op een pad tussen het graan of tussen het vee over een glooiende weide. Die ervaring heb je zelden of nooit in Nederland.

De verscheidenheid aan landschappen is enorm. Wie graag vlak wil lopen kiest platte gebieden. Wie liever in heuvelachtig of bergachtig gebied loopt kan zijn hart ophalen. Wie geniet van wandelen langs de kustlijn, het kan allemaal.

Wie er een echte wandelvakantie van wil maken, door een week of langer elke dag het vervolg van een route af te leggen, heeft genoeg keuze en bij de meeste routes kom je onderweg in voldoende mate *bed and breakfast* tegen. Het is wel verstandig je van te voren te oriënteren. Vooral in Schotland en Wales heb je gebieden met weinig bewoning. Wie dan zonder tent op pad gaat, doet er goed aan van dag tot dag te plannen. Wie wel een tent meesleept: in Schotland mag je die overal opzetten.

Bijna overal kom je handwijzers tegen, veelal van hout en verweerd, met de aanduiding 'public footpath', vaak nuttig als je niet direct het gat in een heg ziet of de smalle brug

achter een heuveltje waar je overheen moet. In vergelijking met Nederland is er weinig markering. De wit-rode aanduiding van lange afstandsroutes zal je niet aantreffen, van een knooppuntennetwerk heeft niemand ooit gehoord.

Schoenen en wandelstok

In Nederland gebruik ik haast nooit een wandelstok. In Groot-Brittannië kun je beter altijd een wandelstok meenemen. Op veel plaatsen zijn er hoogtevverschillen, bij een rotsachtige bodem kun je gladde en erg ongelijke stukken aantreffen. Om diezelfde reden is het belangrijk om goede schoenen aan te hebben. Schoenen die steun geven aan je voeten als je klimt of daalt. Schoenen die waterdicht zijn, vooral als je langs beken en rivieren loopt. Meestal is het niet aan te bevelen met blote benen te gaan lopen. De begroeiing kan je dan behoorlijk in de weg zitten. Je komt wandelaars tegen die zelfs nog hoezen over hun onderbenen hebben, dat zal zijn nut hebben.

Wandelen op vakantie betekent meestal dat je ergens loopt waar je niet eerder bent geweest. Dan kun je gebruik maken van de geweldige kaarten van Ordnance Survey. Liefst met de kaarten met een schaal van 1:25.000, al zijn die van 1:50.000 ook prima. Daar staan alle wandelpaden op. Handig is dat de hoogtelijnen zijn ingetekend. Ook de namen van de boerderijen onderweg staan er op en allerlei andere details waar je je goed op kunt oriënteren. Veel wandelaars zullen tegenwoordig niet meer met een kaart gaan lopen, maar raadplegen onderweg een digitale kaart op hun zaktelefoon.

Er zijn veel routebeschrijvingen in boekjes, vooral met rondwandelingen. De eenvoudige routekaarten in zulke boekjes (of wat je van internet afplukt) zijn meestal heel adequaat.

Routes

Sommige routes zijn iconisch en voor Nederlandse begrippen erg lang. Het oppervlak van Groot-Brittannië is nu eenmaal een paar maten groter dan van Nederland. Op de website nationaltrail.co.uk wordt verteld dat het kustpad, dat rondgaat op het gehele eiland, 2795 mijlen telt en de langste route in de gehele wereld moet zijn: 4472 km. Daar kun je dus gemakkelijk een half jaar aaneengesloten zoet mee zijn. Je hoeft natuurlijk niet het gehele eiland rond te lopen en kunt kiezen voor een deel van het kustpad. Mij spreekt de route langs de *Hadrian's Wall* aan. Heeft een lengte van 135 km. Dat is in ongeveer een week goed te doen en onderweg zie je niet alleen resten van die muur, maar zijn er ook de overblijfselen van Romeinse forten en andere interessante bezienswaardigheden. Als je om 9 uur 's ochtends aankomt met de veerboot van Ljuiden naar Newcastle kan je gelijk bij aankomst beginnen. Een filmpje op YouTube maakt je alvast lekker.

Of wat te denken van de beroemde wandelroute *Pennine Way*, 431 km lang en landschappelijk geweldig mooi. De presentaties op de website van *National Trail* laten het water in de mond lopen.

Je kunt er natuurlijk voor kiezen om kortere stukken te lopen. De website van de *Ramblers*, de Britse organisatie van wandelaars (zie kader), heeft er duizenden. In winkels stikt het van de boekjes met wandelingen in de regio. Wat mij extra plezier geeft aan het wandelen in Groot-Brittannië is dat je onderweg voortdurend verrassingen tegenkomt. Resten van kleinschalige mijnbouw, grafheuvels uit vervlogen tijden, oude bruggen en prachtige vergezichten. En andere wandelaars.

Lectuur over het wandelen in Groot-Brittannië

Als je zoveel kunt wandelen in Groot-Brittannië en zoveel mensen het doen, verbaast het niet dat er ook veel over is geschreven. Een boek dat recent opnieuw in het Nederlands werd uitgegeven is 'De oude wegen' van Robert Macfarlane. De verhalen van Macfarlane gaan over de

beleving van het wandelen, in uiteenlopende landschappen, met hun historie. Een aanrader. Nog zo'n wandelaar is Bill Bryson, een Amerikaan die na zijn verhuizing naar Groot-Brittannië verliefd is geworden op zijn nieuwe vaderland. Hij liep al rond in de Verenigde Staten en doet dat evenzogoed in Groot-Brittannië. Zo schreef hij een boek over een wandeltocht dwars door het land en wat hij onderweg beleefde met de mensen die hij tegenkwam: 'De weg naar Little Dribbling'.

Een boek dat het heel goed deed de laatste jaren is: 'Het Zoutpad, over oude wegen naar een nieuw begin' van Raynor Winn. Toen het niet zo goed ging in hun leven en haar man kampte met zijn gezondheid ging het echtpaar een deel van het kustpad lopen. Ze moesten wel, want ze verloren hun huis aan een financieel debacle en hadden geen dak boven hun hoofd. Platzak gingen ze wandelen, maar de winst was dat haar man opknapte. Van dat boek zijn al stapels verkocht.

Ik genoot van 'De ringen van Saturnus' van W.G. Sebald, een in 2001 overleden Duitse schrijver die zijn domicilie vond in Engeland. Hij heeft prachtige verhalen geschreven in dat boek over en naar aanleiding van zijn wandelingen in Suffolk.

Arie de Jong, tekst en foto's

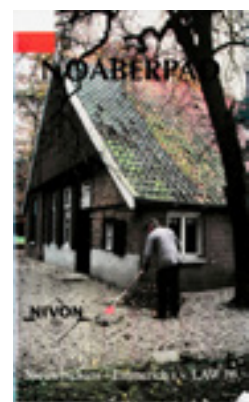

De *Ramblers* is een vereniging met ongeveer 100.000 leden die het publiek in Groot-Brittannië (GB) wil laten genieten van wandelen en het buitengebied. De organisatie wil de infrastructuur en plaatsen waar mensen wandelen beschermen en uitbreiden en beschikt over een netwerk van vrijwilligers die het padennetwerk onderhouden. Het betoogt ook dat het Britse netwerk van openbare paden een onschatbaar onderdeel is van zijn nationale erfgoed en dat de autoriteiten de plicht hebben om hierin te investeren. Sinds de oprichting in 1935 hebben de *Ramblers* campagne gevoerd voor het recht op toegang tot het Britse platteland. Dit hielp bij het creëren van zowel het recht op toegankelijkheid via de *Countryside and Rights of Way Act 2000* als het *England Coast Path* via de *Marine and Coastal Access Act 2009*. Het maakt GB tot de meest wandelvriendelijke landen van Europa, waar wandelaars vrijwel overal toegang hebben. Website: <ramblers.org.uk>.

Grensls wandelen

Langs een lijn op de kaart

Slagbomen, paspoortcontrole, douane-posten: het is voor veel Europeanen verleden tijd. Toch is aan van alles duidelijk dat je een grens overgaat. Een andere taal, andere verkeersborden, ander eten. En dat merk je direct nadat je de onzichtbare grenslijn overschreden bent, daar heb je het bericht van je provider op je 06 niet voor nodig. De oostgrens van Nederland staat op de landkaart en met de wandelgids of gps in de hand kun je die van noord naar zuid volgen, of andersom.

Langs de oostgrens

Als je het Nederlands Kustpad (LAW 5) hebt afgerond dan kun je vanuit Bad Nieuweschans (tot 2009: Nieuweschans) de Noaberbrug over naar Duitsland en verder lopen over de E9 langs de Oostzee naar Estland. Maar dat hoeft niet. Je kunt je in de vesting eerst onderdompelen in het bronnenbad Fontana wat voor de naamsaanpassing heeft gezorgd. Dan pak je het Noaberpad

op om na de zeegrens van Nederland ook de landgrens te volgen. Deze Nivon-wandelroute (LAW 10) bestaat al sinds 1995 en de naam wijst op Noaberschap, ofwel burenhulp, of in Platduits: *beter 'n gôd naber as 'n ferre fründ*. En een paspoort meenemen is niet nodig.

Een grens moest beschermd worden en al snel kom je langs de vestingwerken van Nieuweschans, Oudeschans en Bourtange. Maar ook het doorkruisen van diverse natuurgebieden kenmerkt deze route: het Bargerveen, het Springendal oftewel 'de tuin van Nederland', het Buurserzand, het Zwillbrocker Venn. Op en neer gaat het

over de Geselberg, de Spöllberg, de Kuiperberg, de Paaschberg en de Galgenberg. En verrassende namen als het Amsterdamsche Veld (bij Emmen), het Haagsche bos (bij Oldenzaal) en de Italiaanse Meren (in de Achterhoek) komen voorbij. Dit pad van 450 km biedt de nodige afwisseling. Het leeuwendeel van de kilometers gaat over

Nederlandse bodem. Zo'n 125 km gaat de oostgrens over, bijvoorbeeld bij het graafschap Bentheim waar de noabers eeuwenlang de markengrenzen respecteerden en niet zozeer die van de natiestaten. Het Nederlands was hier zelfs heel lang de voertaal.

Landje pik

Even voorbij 's-Heerenberg (met de prachtige burcht Huis Bergh) kun je linea recta doorsteken naar Emmerich (eindpunt in 1995), dan de 800 m lange Rheinbrücke over en verder naar Kleef/Kleve (het eindpunt sinds 2006). Maar nee, de route buigt af richting Hulzenberg, ontmoet daar het Pieterpad en gezamenlijk passeren ze een onzichtbare grens, daarna Autobahn A3 en belanden in het bos van de Eltenberg (D). Dat het Noaberpad hiervoor kiest, heeft ongetwijfeld te maken met het mooie gebied, maar wellicht ook met de historie.

Na de 2e WO wilde Nederland grote delen van Duitsland annexeren als vergoeding voor geleden schade. In 1946 werd officieel bijna 5000 vierkante kilometer opgeëist. Dat werd niet enthousiast ontvangen, maar in 1948 kwam er van de geallieerden toch toestemming voor enkele grenscorrecties. De Duitse grensplaatsjes Elten en Tüdern (Tuddereren) werden Nederlands. In de loop der tijd, met steeds betere betrekkingen over en weer, werd die grensaanpassing als abnormaal ervaren en in 1963 is de annexatie weer teruggedraaid. Dat heeft een aantal exporteurs een forse winst opgeleverd. Op de avond van de overdracht kwamen er honderden vrachtwagens met koffie en boter naar Elten. Na middernacht stonden die producten ineens in Duitsland, zonder invoerrechten daarover te hebben betaald! Die grensoverdracht is de geschiedenis ingegaan als de Eltener Butternacht.

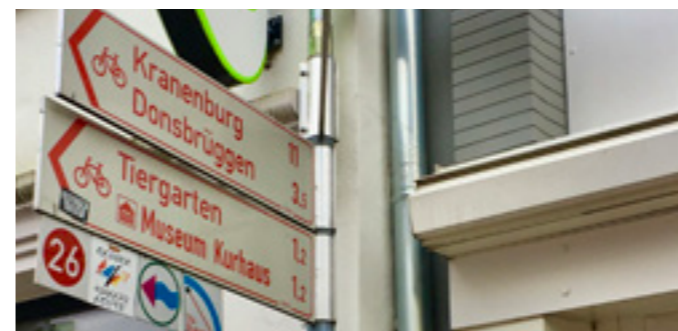
Het gebied met de Eltenberg (82 m hoog en even de hoogste berg van Nederland) en de Rijn vlakbij was tijdens de annexatie heel populair bij randstedelijke vakantiegangers. En ook nu zijn die toeristen van harte welkom en worden vaak in het Nederlands aangesproken. Niet alles van de grenswissel is verdwenen: in het centrum van Elten vind je naast het schnitzelrestaurant nog een oer-Hollandse slijterij met jenever in de aanbieding. Van eerdere bewoners, de Romeinen, is bekend dat zij op de Eltenberg (met zicht op de Rijn) een legerplaats hadden ter verdediging van de noordgrens van hun rijk. Ten zuiden van de rivier werd die grens bewaakt vanaf de Duivelsberg, bij Beek. De Rijn zelf is hier geen grensrivier meer. Het is wel de plek waar de wandelroutes zich splitsen: het Pieterpad gaat naar rechts en het Noaberpad naar links, op weg naar Emmerich.

Gemist eindpunt

In de beginjaren van het Noaberpad eindigde de route in Emmerich bij de Sankt Martinikirche, naast het Rheinmuseum. Dus in de bebouwde kom. Waarschijnlijk was de Rheinpromenade zoals die er nu is (terrassen, wandel/fietspad, weids uitzicht) nog niet klaar, want dat is wel een plek om neer te ploffen en een lange tocht te overdenken.

In de loop der jaren is het eindpunt opgeschoven naar Kleve (Waarom? Om over de langste Rijnbrug te kunnen lopen?), maar ook daar eindigt de route onbeduidend, namelijk op een kruising in een winkel-voetgangersgebied. Daar zou (volgens een foto in de gids) een bordje 'Noaberpad LAW 10' aan een lantaarnpaal moeten hangen. Als het nieuwe eind- en beginpunt.

Op een paar honderd meter afstand is een plein genaamd B.C. Koekoeksplatz, met een borstbeeld van de Nederlandse landschapschilder Barend Cornelis Koekkoek (1803 - 1862). Het plein grenst aan zijn Haus (nu een museum) met daarnaast de Koekoeksstege richting de Belvédère waar hij in 1841 zijn tekenacademie stichtte. Hieruit ontstond de Kleefse Romantische School. Het Haus overleefde de vele bombardementen en heeft nog jarenlang als stadhuis gefunctioneerd. Het plein is nog niet ontdekt als begin-eindpunt van een wandelroute. Zowel het Noaberpad als het Grote Rivierenpad loopt er langs, maar geen van tweeën vermeldt de eer die Kleve aan 'onze' schilder toekent.

Verlenging

Om toch weer bij de grens te eindigen, is het pad verlengd met zo'n 20 km. Vanaf Kleve loopt de route over de kaarsrechte bospaden van het Reichswald, een verstild natuurgebied met reeën, zwijnen en vossen. Bij grensmaal 584 verlaat je Duitsland en even later komt bij Milsbeek van rechts het Pieterpad er weer bij. Het Noaberpad houdt het hier voor gezien, maar doorlopen tot de grens voorbij Maastricht kan een optie zijn.

Constance Kemperman, tekst en foto's

Om te lopen

De meest recente versie van het Noaberpad (LAW 10) is de 5e druk van 2018. De verlenging vanaf Kleef en alle overige wijzigingen zijn te vinden op de website van het Nivon (nivon.nl). Daar staan ook de gpx-bestanden. In de gids is de landsgrens duidelijk op de kaarten aangegeven, evenals verhard-onverhard.

De Geulroute

“Waar grenzen (g)een rol spelen”

De Geul: onze snelst stromende vrijwel ongetemde rivier. Eigenlijk is het een beek. Een regenriviertje, meestal vriendelijk kabbelend (gemiddelde waterafvoer 4 m³/sec), maar bij overvloedige regen verandert zij razendsnel, zoals in de zomer van 2021, in een verwoestende stroom (afvoer toen tot 130 m³/sec). Het landschap is on-Nederlands: een dalen-landschap, waar gesteente uit het Krijt (van 145-66 miljoen jaar geleden) aan de oppervlakte is komen te liggen. Er is in deze streek ook veel geschiedenis geschreven. Genoeg redenen om al wandelend van bron tot monding het gebied te gaan ervaren.

Een 4-talige regio

Met de trein gaan we (met de Nederlandse OV-chipkaart) naar Aken en dan met bus 14 naar de Duits-Belgische grens, bushalte 'Kopfchen - Altes Zollamt'. Het is hier verlaten. We zien overblijfselen van zowel vijandigheid als verbroedering. We gaan op pad.

In het Aachener Wald, dichtbij de Zyklopensteinen, komt op veel plaatsen het water uit de bodem. In kleine stroompjes verenigt het zich en de Geul is geboren. Er zullen zich nog minstens 130 van dergelijke bronbeken bij de Geul voegen - de grootste en bekendste is de Gulp. Na 58 km en 250 m lager mondt ze uit in de Maas bij Voulwames (iets ten noorden van Maastricht).

Het eerste traject gaat door het bos. We horen vogels, kabbelend water en zien een enkele wandelaar. Men spreekt hier Duits en de Geul heet hier Göhl. Vanaf Kelmis is Frans de voertaal en is het La Gueule, en in Limburg is het de Gäöl. Nederlands is hier overal een 'vreemde' taal. De grenzen in het stroomgebied van de Geul werden vaak opnieuw getrokken. In het verleden behoorden (delen van) het gebied wisselend bij Frankrijk, Nederland, België en Duitsland.

Van 1816 tot 1920 lag hier ook nog Neutraal Moresnet. Nadat Napoleon was verslagen wilden Duitsland en de Nederlanden het allebei hebben vanwege de belangrijke zinkmijn.

Het werd uiteindelijk een welvarend vrijstaatje en een belastingparadijs. Het museum Vieille Montagne brengt het verleden weer tot leven. In de verlaten zinkmijn bij Kelmis bloeit ook in oktober nog het zinkviooltje.

Verrassende natuur

We lopen onder het indrukwekkende spoorviaduct van Moresnet door: 1100m lang en ruim 50m hoog; het langste metalen spoorwegbouwwerk in Europa. Dan bereiken we grenspaal 8. Deze is geplaatst in 1843 toen na de Belgische Opstand de grens tussen Nederland en België werd vastgelegd (Verdrag van Maastricht).

De stad Maastricht en het gebied ten oosten van de Maas met belangrijke delfstoffen zoals mergel en steenkool bleven Nederlands grondgebied. Het landschap verandert, het Geuldal wordt breder en we zien terrassen. Deze zijn het gevolg van het stapsgewijs opheffen van de bodem en het daardoor weer dieper insnijden

van de Geul. Men noemt dit daarom een dalen-landschap. Er verschijnen koeien, wandelaars en vakwerkboerderijen, bomen met maretakken en stegelkes. We zijn duidelijk nu in Zuid-Limburg.

De Geul meandert volop, we zien vers-ingestorte steilwanden en strandjes aan de andere oever. Overal stromen beekjes de Geul in. De watertemperatuur van deze bronbeken is het hele jaar vrijwel constant (9-12 graden). Daardoor is er hier een bijzondere flora en fauna die zowel door droogte als extreme regenbuien wordt bedreigd. Diverse projecten van het waterschap proberen deze gevolgen van de klimaatverandering het hoofd te bieden. Om zo mens en natuur te beschermen.

Dorpen van mergel

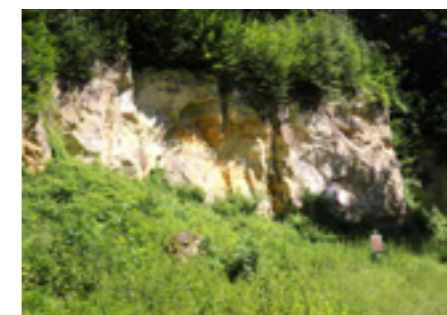
Om de paar kilometer komen we door authentieke dorpen: Epen, Mechelen, Gulpen, Schin-op-Geul, Valkenburg, Meerssen; ieder met een eigen karakter.

Overall gezelligheid, het leven is hier bourgondisch. Onderweg zien we watermolens, het klooster in Wittem met de middeleeuwse boekwerken, prachtige kastelen in Wittem, Wijlre, Valkenburg en

Houthem. Allemaal een bezoek meer dan waard. Plan dus vooral niet teveel kilometers op een dag. Valkenburg en de kades langs de Geul zijn vrijwel geheel gebouwd van mergelblokken. Het dal is vrij smal en volledig volgebouwd. De enorme watermassa in de zomer van 2021 perste zich met grote kracht door het centrum met grote overstromingen en veel schade tot gevolg (alleen al in Valkenburg ruim 400 miljoen euro). Het is nog geen eenvoudige opgave de Geul hier ruimer doorgang te geven. Eén van de voorgestelde opties is grote (nood)afvoertunnels onder het dorp door.

Dit is het land van de mergel. De mergelblokken kwamen uit de vele 'grotten' die nog te bezoeken zijn. Wat verder op zien we de mergel ook direct in de wanden

langs de Geul. We maken een ommetje langs de Groeve van Curfs. Inmiddels is de winning ook daar gestopt en het gebied heringericht als natuurgebied. Er zijn nu ijsvogels, geelbuikvuurpadden en vroedmeesterpadden.

Knellende onderdoorgang

Aan het einde van het Geuldal ligt Meerssen. In 870 werd hier de grens tussen het West-Frankische Rijk en het Oost-Frankische Rijk vastgelegd in het Verdrag van Meerssen. In de vroege Middeleeuwen was hier een Karolingische palts - de huidige Proosdij. In de late Middeleeuwen werd de regio een bloeiend religieus centrum met veel kloosters en kerken o.a. de Basiliek van Meerssen en de Sint-Gerlachuskerk in Houthem.

De Geul stroomt nu het Maasdal in. Maar dan wordt haar natuurlijke loop naar de Maas geblokkeerd door een meters hoge 'dijk'. Het is de hoger gelegen bedding van het in de

20e eeuw aangelegde Julianakanaal! Via een duiker wordt de Geul onder het kanaal doorgeleid. Tot 16 juli 2021 was dat nooit een probleem. Maar op die dag bleek de duiker veel te klein voor de enorme hoeveelheid water die door de Geul werd aangevoerd. Het water stagneerde voor de 'dijk' en binnen een dag liepen hele wijken onder.

De grens bereikt

Na het Julianakanaal meandert de Geul nog een klein stukje vrijelijk door het nieuwe Rivierpark Maasvallei, alvorens uit te monden in de Maas. Dit gebied is de afgelopen 15 jaar volledig 'op de schop' gegaan: onderlagen van grind zijn afgegraven, de uiterwaarden zijn verlaagd zodat de Maas meer ruimte krijgt. De sterk wisselende aanvoer van regenwater via de Maas kan zo veel beter gebufferd worden. De natuur mag hier zijn gang gaan. Kuddes Galloway-runderen en Konik-paarden houden het gebied open en 'struinbaar'. De Maas vormt hier de grens met België. De loop van de rivier verlegt zich nu regelmatig. Afgesproken is dat de grens gevormd wordt door het midden van de hoofdstroom: er is hier dus sprake van een dynamische grens.

Midden in deze natuur ligt Hoeve Hartelstein, een kasteelachtige vierkantshoeve, met een kringloopwinkel, een Archeologisch Bezoekerscentrum, en een heerlijke binnenplaats met café om na te genieten. Weet je nog hoeveel grenzen je hebt overschreden? Of heb je je grenzen verlegd?

Alice Drenthe; foto's Bertie Schonk en Alice Drenthe

Om te lopen

De beschreven route is te vinden op de website als TeVoet Wandelroute 050. Naast de route staan hier ook verwijzingen naar boeken en websites voor achtergrondinformatie.

Er is een gemarkeerde route, de Via Gulia, maar die loopt niet altijd over de mooiste paden, de markering is niet overal duidelijk/ volledig en er is geen (verkrijgbare) gids. Een prachtige beschrijving met foto's en informatie is te vinden op de Vlaamse LAW site: <trekkings.be/viagulia.htm>. Verder is hier vermeldenswaard TeVoet Wandelroute 038. Voert vanuit Schin op Geul langs de Geul naar het Gerendal, bekend om zijn bijzondere orchideeën die hier in het bloeiseizoen van 1 mei tot half juni schitteren. De Orchideeëntuin van SBB ligt iets buiten de route nabij de boswachterswoning.

Uitgeput Verenfonds dreigt barrières op te werpen

Verencoalitie voert actie in Gelderland

Voet/fietsveer bij Driel

“Denkend aan Gelderland zie ik brede rivieren door het laagland gaan”. Om Marsman maar eens op Gelderland te projecteren. IJle olmen, dorpen, geknotte torens, boomgroepen en - hedendaags - idyllische overzetveren. Maar zo poëtisch is dat laatste niet meer.

Wie de kaart van Gelderland bekijkt ziet dat drie grote rivieren door de provincie stromen en je ontkomt er niet aan om wel eens het water over te steken. Hiervoor kun je vaak van een brug gebruik maken, in andere gevallen varen er veerponten. In Gelderland verzorgen 48 veren een oversteek, van autoveer tot voetveer. Eind jaren 90 heeft het Rijk de financiële verantwoording voor de veerponten bij de provincies neergelegd. Gelderland richtte het Verenfonds op om exploitatietekorten te kunnen opvangen. De verwachting is dat eind dit jaar de bodem van dat fonds is bereikt. De provincie wil het fonds niet meer aanvullen. In het slechtste geval zal een groot deel van de veren volgend jaar niet meer varen. Dat houdt in dat tienduizenden inwoners, waaronder recreatieve fietsers en wandelaars, gedupeerd raken en alternatieven moeten zoeken, vaak in de vorm van langere en minder aantrekkelijke routes. Er ontstaan barrières en de fijnmazigheid in netwerken gaat achteruit. En los van alles, hoe fijn is het niet om met een bootje over te varen en de kortste en meest aantrekkelijke route te kunnen nemen?

Hoe nu verder? Van de kant van de provincie is de Vereniging Nederlandse Gemeenten in Gelderland gevraagd een onderzoek te doen naar de financiële situatie. Bij het onderzoek is nauw samengewerkt met exploitanten, oevergemeenten en met de provincie zelf. Met behulp van een model zijn de exploitaties van veren doorgelicht en zijn op basis daarvan voorstellen voor een aanpak gedaan. Gevreesd wordt dat niet alle problemen daarmee zijn opgelost. Half maart is de presentatie van de resultaten. We zullen op de website van TeVoet over deze bevindingen berichten.

Op initiatief van Vereniging Vrienden van de Veren (VvdV) is actie ondernomen. Eind vorig jaar is een plan van

aanpak opgesteld om het geluid van gebruikers te laten horen. Er is een Veerpontencoalitie (bestaande uit ANWB, Fietsersbond, Fietsplatform, NTFU, TeVoet, Vrienden van de Veerponten en Wandelnet) opgericht om met meerdere belanghebbenden aan de slag te gaan. De eerste stap was het opzetten van een handtekeningactie. Daarmee startte ook de communicatie: persberichten, interviews op Omroep Gelderland radio en televisie, sociale media, actieposters op o.a. de veerponten en meer. Vervolgens is eind januari een Verendebat gevoerd met Statenleden van de meeste politieke partijen in Gelderland. De afdrank hiervan was dat alle partijen voorlopig willen doorgaan met het Verenfonds. Ze willen de komende 2 à 3 jaar onderzoeken in hoeverre verduurzaming, verhoging tarieven, subsidies van gemeenten en onderbrenging bij het openbaar vervoer kunnen bijdragen aan een gezonde exploitatie van de veren. De Verencoalitie blijft actief en zal er op toezien dat het Verenfonds na de verkiezingen van 15 maart 2023 in de begroting van de provincie zal blijven staan. Vol verwachting kijken we uit naar het collegeakkoord en de volgende statenperiode!

De petitie kan nog steeds worden getekend. Op 1 maart is dat al 22.500 keer gebeurd. <https://www.petities.nl/petitions/behoud-de-gelderse-veren>

Nico Vlasveld, tekst en foto's

Over de met opheffing bedreigde veerpont bij **Breukelen (U)** valt goed nieuws te melden. Het ministerie van I&W, de provincie Utrecht en de gemeente Stichtse Vecht zijn het eens geworden: er komt een fiets- en wandelbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal tussen Nieuwer Ter Aa en Breukelen. De brug gaat op termijn de pont vervangen. Deze verbinding over het Amsterdam-Rijnkanaal is van groot belang voor de inwoners van Nieuwer Ter Aa, maar heeft ook een belangrijke functie in het recreatieve fiets- en wandelnetwerk.

De paden op...

Amsterdam door! - Floor van Spaendonck en Gijs Stork

(Wandelen met een frisse blik op de stad) “Loop met het boek in de hand door de stad”, is een voorstel van de auteurs Floor (historicus) en Gijs (kunsthistoricus). Gezien het stoeptegelformaat (en dito gewicht) is dat geen sinecure. Niet alleen het formaat wijkt af van een ‘normale’ wandelgids, ook de opzet. Geen routebeschrijving pur sang en extra info apart. Nee, de beschrijving is gelardeerd met alle info over wat je onderweg allemaal tegenkomt. Je moet in de tekst vaak een tiental regels verder lezen om de volgende stappen op je pad te kunnen zetten. Uiterst onhandig. Daarnaast een erg eenvoudige kaart, zonder schaal aanduiding, zonder lengte-indicatie: ‘4 uur per wandeling’ zegt het omslag. Naast de 9 wandelingen verspreid over de stad, zijn er 7 thematische foto-reportages (bijv. architectuur, moord & misdaad) die heel nieuwsgierig maken. Kortom, je doet veel ideeën op, maar voor de uitvoering moet je zelf aan de bak.

isbn 978-9083-014869 uitgeverijford.com € 22,50

Wandelen in de Meierij - Rutger Burgers, Rob Wolfs en Henrie van Zoggel

De zandpadgarantiemannen Burgers en Wolfs hebben in deze gids gezelschap gekregen van de geboren Brabander Van Zoggel. Gezamenlijk leveren ze 15 Trage Tochten (rondwandelingen) in Noodoost-Brabant volgens de beproefde formule: een introductie van de wandeling met praktische info over startpunt, OV en horeca, een topografische kaart met vierkantnet, een gedetailleerde routebeschrijving en achtergrondinfo over de omgeving aangevuld met vele foto's. Zij laten je struinen over grasdijken, volgen een karrespoor, stuiven door de duinen, bewonderen kastelen, benutten een oude spoorlijn en nog veel meer. Een groot aantal kaarten is deels afgesneden of wordt overlapt door een foto. Hierdoor is de positie van de route in het gebied minder duidelijk. Voor een groter beeld moet je naar wandelzoekpagina.nl, waar ook de routebeschrijving te vinden is, evenals de gpx-track. Als het kan wordt gebruikgemaakt van knooppunten, maar die staan jammergenoeg niet op de kaart.

isbn 978-9076-09-2225 gegarandeerdregelmatig.nl € 17,95

Stellingenpad - In de voetsporen van de Griffioen

Nauwelijks een jaar oud en dan al uitgeroepen tot wandelroute van 2023! Het omslag van de gids glimt je tegemoet. Dit nieuwe streekpad (250 km) door Friesland, Drenthe en Overijssel kent als basis een 500-jarige Vrijstaat met een eigen taal en cultuur: De Stellingen. De route dompelt je onder in hun geschiedenis. Het is een rondgang verdeeld over 15 etappes met een gedetailleerde routebeschrijving (ook de bereikbaarheid per OV) en voorzien van topografische kaarten met vierkantnet. Geen aanduiding verhard/onverhard, wel alle knooppunten. Dat moet wel, want een streekpadmarkering (geel-rood) in het veld is er niet. De makers kozen voor de bestaande knooppunten-netwerken. Met uitgebreide achtergrondinfo over het landschap, mooie vogels en al het andere bijzonders onderweg vormt het een dikke gids. Gpx-data staan op stellingenpad.nivon.nl.

isbn 978-94-911422-2-2 nivon.nl € 19,90 (voor leden € 13,30)

Koude soep - Annelies Verbeke

Omweg(en) - Thomas Heerma van Voss

In de wandelboekjesreeks Terloops nemen twee schrijvers je mee op hun wandeling door België. Annelies Verbeke gaat in twee dagen de hele kustlijn belopen en doet dat zoals ze schrijft: van links naar rechts. Van De Panne naar Knokke, alwaar recht door. Zo'n route geeft rust en ruimte om terug in de tijd te gaan, naar de jeugd die zich daar afspeelde, naar romans die daar gesitueerd zijn. Maar ook sombere overpeizingen over het heden (de overbevissing) en de toekomst (de stijgende zeespiegel) roept de ‘Koude Soep’ (= de Noordzee) op. Deze wandelgids heeft geen routebeschrijving nodig. Heel anders is het boekje van Heerma van Voss. Hij gaat voor het eerst op wandelvakantie, en wel met zijn vriendin en schoonfamilie. Zij maken een pittige tocht door de Ardennen, langs de Semois. Vanuit zijn notitieboekje geeft hij een persoonlijk relaas van die zes dagen in dat gezin. De lezer weet dan al dat zijn vriendin hem kort na hun terugkeer zal verlaten. Gaf zijn gedrag tijdens die vakantie daar reden voor? Hij zal zijn wandelschoenen nooit meer aanraken.

isbn 978-9028-231122 / 978-9028-231139 vanoorschot.nl € 13,50

Constance Kemperman

Wandelen in Zuid-Holland (3)

Verkenning van het landschap

In coronatijd heeft TeVoet'er Jaap Mels zijn provincie Zuid-Holland grondig verkend. Dat resulteerde in ruim 35 wandelingen van 5 tot 25 km. In deel 3 van dit project komen tot slot de Hollandse Waarden, de Rijnmond en de Eilanden aan bod.

De Hollandse Waarden

Waarden zijn vlakke stukken land, naast of tussen rivieren. De Hollandse Waarden liggen globaal in het zuidelijk Hollands veengebied tussen de Oude Rijn en de Maas. Toen na het einde van de laatste IJstijd de zeespiegelstijging tot een eind kwam, zo'n 6.000 jaar geleden, was dit gebied één groot zompig moeras, dat vrijwel onbewoonbaar was. In de loop der tijd ontstonden in het binnenland wel hogere veenkussens waarop enige bewoning mogelijk was, maar echt veilig was dat niet vanwege regelmatige zee-inbraken en rivieroverstromingen. Pas vanaf ± de 8e eeuw na Chr waren die veenkussens voldoende uitgegroeid om een toename van de bevolking mogelijk te maken, te meer omdat toen een langdurige klimaatverbetering optrad.

Dijken en molens

Vooraf rivieroevers waren in trek als vestigingsplaats. Maar bij hoog water overstromde het land, ijsdammen konden de rivier volledig blokkeren en veilige vluchtroutes waren er veelal niet. Daarom begon men in de 11e eeuw met de aanleg van lage kades op plaatsen waar de kans op overstroming groot was. Zo legde men strekdammen aan langs risicovolle nederzettingen om overstroming daar te voorkomen, en verderop overlaten om het water te laten overstromen op plaatsen waar dat minder kwaad kon. In de loop der tijd moesten deze kades steeds verder worden verhoogd, verlengd en verstevigd om effectief te zijn – de huidige rivierdijken zijn het resultaat daarvan. Dit proces verliep door de tijd heen met vallen en opstaan: het

aantal dijkdoorbraken vanwege ijsdammen, dijkzwakten, ondergravingen en doorspoelingen etc. is legio, gepaard gaand met een groot verlies aan mensen- en dierenlevens. (En nog steeds blijft die dreiging actueel!)

Een volgende mijlpaal in de ontwikkeling van de bestrijding van de wateroverlast is de introductie in de 13e eeuw van de windmolen in Nederland, die via Spanje uit China kwam. Hiermee werd het mogelijk de waterstand te reguleren: met de windmolen en de dijk kon het "polderen" beginnen!

Maar dat betekende niet dat de strijd tegen het water gestreden was: voortdurend bleken aanpassingen en verbeteringen nodig, en bleek het water een geduchte tegenstander. Dat deze strijd bepalend is voor de huidige inrichting van het landschap is in het Hollandse rivierenland overal zichtbaar: je kunt goed zien dat dit landschap mensenwerk is!

De Rijnmond

Een bijzonder stukje van het Zuid-Hollandse rivierengebied is de Rijnmond. De Rijnmond zeg je? De Maasmond zul je bedoelen! De Rijn is hier nooit geweest. Die stroomde oorspronkelijk door Duitsland veel verder naar het noorden, pas na de voorlaatste IJstijd ging hij de bocht naar Nederland maken. En dan daar ook nog eerst via het huidige IJsseldal naar de Waddenzee, om later via wat nu de Oude Rijn is in de Noordzee uit te monden. En nu stroomt vrijwel al zijn water af via Waal, IJssel en Lek – landschappelijk is hier niet veel Rijn meer! De Maasmond dan? Die ligt eigenlijk meer voor de hand, al is de hoofdstroom van die rivier na de Elizabethvloed in 1421 wel wat verlegd naar het zuiden. Maar met zicht

op de Oude en Nieuwe Maas is de naam Maasstad voor Rotterdam toch te begrijpen.

De Rijnmond is vooral bekend vanwege de grootschalige haven- en industriële activiteiten. Deze begonnen in de 14e eeuw in Dordrecht, destijds het belangrijkste handelscentrum van de noordelijke Spaanse Nederlanden. Die stad lag gunstig aan relatief dieper vaarwater, met een goede en veilige toegang naar zee en goede (vaar-) verbindingen het verdere binnenland in (o.a. naar België, het economisch centrum van de Spaanse Nederlanden). Dat gaat veranderen met de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), als de dichterbij de kust gelegen militaire havens (Hellevoetsluis, Brielle, Maassluis en Rotterdam) belangrijker worden. En als in de 17e eeuw de Gouden Eeuw voor Holland begint, profiteren ook de handelssteden die gunstiger liggen dan Dordrecht daar volop van.

De Eilanden

Ten zuiden van Rotterdam liggen de Hollandse eilanden. In totaal een stuk of tien, waarvan de grootste Voorne-Putten, de Hoekse Waard en Goeree-Overflakkee. Ook hier ontwikkelden zich tijdens de zeespiegelstijging na de laatste ijstijd vanaf zo'n 8.000 jaar geleden strandwallen en duinen met daarachter een uitgestrekt veengebied. Maar er ontstond geen volledig gesloten kustlijn: de Maas en de Schelde mondden hier uit en vormden estuaria diep het land in.

De loop van deze rivieren had zich in dit vlakke land in de loop der tijd regelmatig verplaatst door dichtslibben en storminvloeden. Uiteindelijk lag in de Romeinse tijd de Maasmonding ter hoogte van waar nu Ter Heijde ligt (ten noorden van Hoek van Holland); de Schelde stroomde uit via de Oosterschelde.

Na de klimaatverbetering in de 9e-10e eeuw raakte het gebied bewoond. Er was een krekenslandschap ontstaan, waarin bij het heersende tijverschil betrekkelijk grote eilanden ontstonden (zie deel 1 van deze serie, waarin het

ontstaan van de Nederlandse kust over de hele lengte is besproken). Met de grote aanvoer van sedimenten uit zee (zand en klei) groeiden eilanden door aanslibbing gemakkelijk aan, maar bij storm sloegen zij ook weer gemakkelijk af. Dat veranderde vanaf de 12e eeuw, toen de eerste defensieve dijken werden aangelegd.

Eilandengroei

Met de introductie van de dijkbouw konden de eilanden ook permanent worden vergroot doordat aanslibbingen door een dijk tijdig konden worden beschermd tegen afslag. Eilanden die voldoende dicht bij elkaar lagen konden ook permanent aan elkaar worden verbonden, zoals dat is gebeurd met Voorne en Putten, Goeree en Overflakkee.

Toen het gebied bewoond raakte ontstonden er nederzettingen die uitgroeiden tot steden met een bijzondere rol in de ontwikkeling van Holland, zoals Brielle (de Watergeuzen) en ook Hellevoetsluis.

Jos van der Heide, tekst; Jaap Mels, foto's

Om te lopen

Een uitgebreide versie van dit artikel is te vinden op de website. Daar staan ook de routebeschrijvingen: TeVoet Wandelroute 043 Rijnmond (4 routes), 045 Goeree-Overflakkee (2 routes), 046 Voorne-Putten (2 routes), 047 Krimpenerwaard (4 routes), 048 Hoeksche Waard (2 routes) en 049 Eiland van Dordrecht (2 routes). De eerdere routes van dit project zijn de nummers 030, 031, 039 en 040.

10% KORTING
op uw Wandeluitrusting

Voor leden
van: **TEVOET**
VERENIGING VAN WANDELAAERS

Bij uw wandelspecialzaak
Antilope Outdoor
Cortgene 9, Alblasterdam
078 - 785 03 51
www.antilopeoutdoor.nl

Deze bon is geldig tot 31 December 2023

Bewandelbaar landschap

Teloorgang van lemen voeten?

Natuur, landbouw, huizenbouw, infrastructuur: ...

Goed om eens stil te staan bij de ontwikkelingen in het landschap en ook de bewandelbaarheid daarvan. Wandelnet organiseerde 13 december in Kamerik een inspiratiebijeenkomst met zo'n 50 representanten van overheden, routeorganisaties, terreineigenaren en ook enkele TeVoet-leden. Afwezig waren de boeren.

Sprekers

Wandelend over berijpt land deelde Diede Mekkering onderzoeksresultaten betreffende motieven en werkwijzen om boerenlandpaden te realiseren. Verwarmd vroeg Frank Hart (Wandelnet): Hoe zorgen we, zonder Rights of Way Act zoals in Engeland, dat het buitengebied bewandelbaar wordt en blijft? Paul Roncken (landschapsarchitect RUW) presenteerde zijn visie op de aan ruimtelijke ontwikkelingen verbonden kansen. Stedelijk gebied zal zich uitbreiden en via groene scheggen verbonden worden met de landelijke omgeving. In die scheggen en over boerenland zal de wandelgelegenheid groeien. Natuurterreinen worden deels 'ontpaad'. Een laatste presentatie werd gehouden door Mart Reiling, een van de landschapsarchitecten die een bundel samenstelden met inspirerend geachte projecten voor een toegankelijk buitengebied voor wandelaars, maar zeker ook hardlopers en fietsers. Paden moeten huns inziens uitnodigender worden door ze te verbreden, te plaveien of (half)verhard en door aanplant van geriefbosjes in semi-agrarische landschapsparken.

Paneldiscussie

Zaken die tijdens de paneldiscussie met de zaal naar voren kwamen:

- De problematiek rondom honden op paden door boerenland verdient aandacht. Communicatie en maatwerk in voorzieningen zijn nodig.
- Meer paden in ruil voor meedenken over ontpading en zonerings van kwetsbare natuur.
- Inhaken op gebiedsontwikkelingsprogramma's als de nationale Bossenstrategie en provinciaal (Utrecht) programma 'Groen groeit mee'.
- Verbetering van wetgeving (Natuurschoonwet en Wegenwet).
- Tegenover het optimistische en positief getoonzette verhaal van de landschapsarchitecten wees een TeVoet-lid op de dreigende afname van toegankelijkheid voor wandelaars door opheffing van onbewaakte spoorwegovergangen en fietspadisering van wandelpaden.

Inspiratiebundel

Wandelnet presenteerde een fraai vormgegeven inspiratiebundel. Deze is samengesteld door Track Landscapes. Dit bureau profileert zich als meedenker en ontwerper voor het landschap als recreatie- en sportfaciliteit. In de bundel een scala aan projecten waarin gepoogd wordt grenzen te doorbreken. Boeren laten burgers kennismaken met transformerend landschap waarin hun bedrijfsvoering samen gaat met ontwikkeling of behoud van natuurwaarden, maar ook een zonnepark. Door ruilverkavelingen aangetaste rivierlandschappen worden hersteld met baat voor natuur en recreant. Openbaarheid en toegankelijkheid van (historische) paden wordt geïnventariseerd en gedigitaliseerd. Meer dan vijftientig projecten door heel het land passeren de revue.

Perspectief van een TeVoet'er

De paden door boerenland en over waterschapskades ziet men als weinig uitnodigend. Breedte en comfort moet worden vergroot, ook opdat hardlopers en fietsers er graag komen. Wandelaars hebben van voor fietsers te treffen voorzieningen eerder baat dan last vanwege de grotere breedte van fietspaden. Ideaal zijn (half)verharde en minimaal twee meter brede (fiets)paden. "Fantastisch" is een recreatieweg, zonder gemotoriseerd verkeer, "asfalt fijn en super-egaal" van "4,5 tot 10 meter breed" met een vage afscheiding van een strook voor "lightweight strollers". "Juist voor de voetganger is er veel te winnen met deze bredere kijk op ontwikkeling van wegen voor langzaam verkeer." Landschapsarchitecten die het landschap tot sportieve faciliteit ontwikkelen voor hardlopers, fietsers en rolschaatsers en wandelaars die daar blij mee moeten zijn. Onderbouwing ontbreekt voor de vraag in hoeverre dit "ideaal" overeen komt met wensen van wandelaars. Publiekgericht onderzoek dat in de bundel voorkomt betreft een op LinkedIn gestelde vraag naar voorbeelden van toegankelijk gemaakte landschappen. Klompenpaden werden hierbij het vaakst genoemd. Maar onderscheiden klompenpaden zich juist niet door hun exclusiviteit en onregelmatige karakter dat varieert met begroeiing, terrein, weer en seizoenen, de ene keer stoffig de andere keer leem?

De inspiratiebundel is op <wandelnet.nl> te vinden onder Pers en publicaties.

Jeroen Jacobse, tekst; foto: Jaap Mels

Regionieuws

Nabo Bodegraven

In december 2022 schreven we over de afgesloten spoorwegovergang bij Nieuwerbrug in Bodegraven. Snel daarna doemde er een nieuwe hindernis op, maar TeVoet houdt goede moed. Het voorstel van de Gasunie om de kade met de gasleiding haaks te kruisen (zie tekening in LV 12-2022) is afgeketst op de weigering van de eigenaar van het perceel ten zuiden van de Gasunie kade. We kunnen dus niet vanaf de duiker terug lopen naar de Dubbele Wiericke. Wij hadden hier al rekening mee gehouden. Omdat TeVoet vraagtekens zette bij de weigering van de Gasunie om gebruik te kunnen maken van de Gasuniekade hebben wij AVIV, een adviesbureau op het gebied van externe veiligheid, gevraagd een notitie op te stellen. Uit die notitie blijkt dat het vanuit het veiligheidsperspectief niet nodig is om wandelaars te weren van de Gasuniekade. Onze vermoedens zijn daarmee bevestigd. Met deze notitie in de hand willen wij graag het gesprek aangaan met de Gasunie. Ons doel is om met alle instanties die bij de duiker betrokken zijn een rondetafel gesprek te krijgen: Gasunie, Gemeente, Provincie, Waterschap, ProRail en het ministerie van I&W. Wij willen dat het algemeen belang centraal komt te staan in plaats van ieders specifieke belang en dat alle partijen in onderlinge samenwerking tot een oplossing komen.

Een bezoek van D66 Statenlid Jeroen Heuvelink op 4 maart 2023 aan Nieuwerbrug hebben wij aangegrepen om samen met de inwoners een pleidooi bij de provincie te houden voor het duiker alternatief. Het was een geslaagde bijeenkomst. Het leverde aandacht op in de pers en

Heuvelink heeft de provincie gevraagd de regie te nemen om betrokken partijen bij elkaar te brengen.

Eeffien Huizing

Barricadering Hoge Dijk

In LV 12-2022 berichtten wij reeds over de barricadering in Aalsmeer van de Hoge Dijk met metershoge hekken. LAW Pelgrimspad en het wandelroutenetwerk maken er gebruik van. De afsluiting duurt nu bijna anderhalf jaar. TeVoet opereert samen met Wandelnet en het plaatselijke Hoge Dijk Open richting het gemeentebestuur, het bevoegde gezag op grond van de Wegenwet. Het gaat ons inziens om een openbaar pad, waarvoor tegen de 200 getuigenverklaringen als bewijsstukken werden overhandigd. In september 2022 deden wij een handhavingsverzoek waarop wij nog steeds geen formele reactie ontvingen. Op onze ingebrekestelling van 15 december 2022 werd ook niet gereageerd. Op 13 februari 2023 stelden wij de gemeente in kennis dat de maximaal te verbeuren dwangsom van € 1442 per bezwaar makende partij was bereikt, dat de gemeente weer in gebreke wordt gesteld en dat indien wij niet voor medio maart antwoord krijgen, wij naar de bestuursrechter zullen stappen. Intussen werden wij wel uitgenodigd voor een gesprek op 16 februari 2023 met de gemeente, op onze voorwaarde in aanwezigheid van de wethouder. Hierbij bleken onverwacht ook twee vertegenwoordigers van de hekkenplaatsers aanwezig. Volgens de betrokken ambtenaar heeft de gemeente formeel geen rol in het geheel en acht men ons niet ontvankelijk omdat het particulier terrein betreft. Formeel op schrift hebben wij dat antwoord nog steeds niet gekregen. Ondanks dat gezegd werd juridisch advies te hebben ingewonnen, heeft men bij de gemeente schijnbaar nog steeds geen benul van de Wegenwet en daarmee ook geen begrip van onze argumentatie. Wij maakten duidelijk dat wij het met hen over de juridische positie van de gemeente niet eens zijn. Bij de hekkenplaatsers leek er meer openheid dan verwacht. Hun probleem zit hem in het te ver gaande gebruik ((nacht)vissers, fietsers, hondenuitlaters, molest en andere maatschappelijke problemen) van hun particuliere terreinen. Deze doen zich voor sinds de opwaardering van de uitvoering van het pad door het Hoogheemraadschap. Wethouder Kuin deed een voorstel voor mitigerende maatregelen o.a. op de grens van twee percelen die wel in eigendom zijn van

de gemeente, gecombineerd met gedragsinstructie en meer handhaving, mogelijk ook terugbrengen graspad op de plaats van halfverhard pad. De vertegenwoordigers van de hekkenplaatsers wezen dat niet meteen af. De gemeente beloofde medio maart een uitgewerkt voorstel te presenteren ter bespreking. Wij hopen op een minnelijke oplossing. Voorlopig wachten wij nog even met een stap naar de rechter.

Jeroen Jacobse

Wandelnetwerk Zuid-Kennemerland

Bij de Veerplas in Spaarnwoude is op 22 februari 2022 het wandelnetwerk Zuid-Kennemerland geopend. Hiermee is in Noord-Holland ruim 450 km nieuw routenetwerk ontsloten, van Zandvoort tot de westkant van Amsterdam en van Velsen tot het zuidelijkste puntje van de Haarlemmermeer. De genodigden werden toegesproken en onder beschaafd gejuich volgde de onthulling van het routebord en de TOP (Toeristisch OverstapPunt). Daarna liepen de belangstellenden met Rutger Burgers onder een prachtig met wandelschoenen versierde poort door. Onderweg vertelde Rutger (die samen met Jeroen Jacobse het netwerk heeft ontwikkeld) het nodige over de geschiedenis van het gebied: over de mooie Nel, het jaagpad en later de eerste trein tussen Haarlem en Amsterdam. Bijna geheel Noord-Holland beschikt nu over een wandelnetwerk. De plannen voor de aanleg van het nog ontbrekende deel (regio Texel) zijn recent gestart

Renée van der Haar

Afscheid Hans Hartmann

Op 26 december 2022 beëindigde Hans Hartmann (ook lid van TeVoet) in het Natuurcentrum De Boshoeck in Schiedam zijn wandelactiviteiten. “Er op uit in het Groen-Doen!” vormden lang gevleugelde woorden in wandelend Zuid-Holland. Ruim 30 jaar organiseerde Hans in de lente en de herfst, tweewekelijks op de zondag

wandelingen in het landelijke gebied van Zuid-Holland. Wandelingen van 5, 10 en 15 km met een (natuur)excursie en een puzzel voor kinderen. Bij het maken van de route werd rekening gehouden met verschillende typen wandelaars door te variëren in afstand, moeilijkheidsgraad en hoeveelheid onverhard. Vanaf 1993 georganiseerd vanuit een recreatiebus met de provincie Zuid-Holland als opdrachtgever. Vanaf 2013 als vrijwilliger. Alle wandelingen werden tot in detail beschreven en persoonlijk gelopen. Er was een trouwe klantenkring van 200 – 400 wandelaars per zondag. Wandelen was hoofdzaak maar ook het onderlinge ontmoeten op het startpunt was belangrijk. Daar lagen voor belangstellenden ook altijd exemplaren van Lopend Vuur klaar om mee te nemen. Hans heeft een stevige basis gelegd voor wandelen en genieten in de natuur op zondag. Zijn wandelconcept wordt in een wat lagere frequentie voortgezet door Mientje de Boer (op foto naast Hans) van Hart voor Regelen en Trix Merbis. Hans: bedankt!

Frans Meijdam

Leestip

Kortgeleden las ik het prachtige verslag van de voetreis die journalist Gerard van Westerloo door Nederland maakte in 1991. Je hebt reizende schrijvers en schrijvende reizigers, soms tenenkrommende slecht geschreven verslagen, maar deze reizende schrijver stijgt ver boven de middelmaat uit. En juist nu, meer dan 30 jaar later, is het interessant te lezen hoe men zich toen ook al over dezelfde dingen druk maakte als in deze tijd. Het meest boeiende vond ik de ontmoetingen die hij had, o.a. met Bertje Jens die samen met Toos Goorhuis het Pieterpad maakte en met Jurjen Keessen, redacteur van “Op lemen voeten”. Ik heb genoten van de vaak hilarische belevenissen van Gerard onderweg. Het boekje is nog te bestellen bij <boekwinkeltjes.nl>. Een aanrader, zowel het boek als de website.

Renée van der Haar

Ode aan het Onverhard Wandelen.

In 2023 gaan Wandelnet en TeVoet door met deze campagne: het onverharde pad heeft nog steeds extra aandacht nodig! In het voorjaar biedt TeVoet weer twee begeleide Odewandelingen aan: in Zuid-Holland op 29 april van Oudewater naar Haastrecht langs de Hollandse IJssel en in Gelderland op 10 juni van Ede naar Lunteren. Kijk voor verdere informatie op de website <tevoet.nl>. Zou je ook zo'n wandeling willen organiseren? Neem dan contact op met Jos van der Heide: <campagne@tevoet.nl>. Het gaat daarbij met name om wandelingen in de tweede helft van 2023 met als hoogtepunt de maand oktober, de Maand van het Onverhard Wandelen.